

STICHTING PENSIOENFONDS

TOWERS WATSON in liquidatie

Jaarverslag 2017

juni 2018

Stichting Pensioenfonds Towers Watson in liquidatie
Fascinatio Boulevard 238
3065 WB Rotterdam
Postbus 4199
3006 AD Rotterdam
Statutair gevestigd te Amsterdam

Deze pagina is met opzet blanco

INHOUD

1. Karakteristieken van het pensioenfonds.....	5
2. Kerncijfers.....	7
3. Bestuursverslag.....	8
Pensioenparagraaf.....	15
Beleggingsparagraaf.....	18
Actuariële paragraaf.....	22
Vooruitblik op 2018.....	26
4.1 Verslag van het verantwoordingsorgaan.....	27
4.2 Verslag van de visitatiecommissie.....	29
5. Jaarrekening 2017.....	31
Balans.....	32
Staat van baten en lasten.....	33
Kasstroomoverzicht.....	34
Algemene toelichting.....	35
Toelichting op de Balans.....	39
Toelichting Staat van Baten en Lasten.....	48
6. Overige gegevens.....	53
Actuariële verklaring.....	53
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant.....	55

Deze pagina is met opzet blanco

1. BESTUUR EN ORGANISATIE

Samenstelling Bestuur per 31 december 2017

Op 31 december 2017 was het bestuur van de Stichting Pensioenfonds Towers Watson in liquidatie (hierna genoemd het pensioenfonds) als volgt samengesteld:

NAMENS WERKGEVER

Functie	Naam	Dagelijkse functie	Jaar van aantreden	Jaar van aftreden
Voorzitter	Dick van Doorn	Gepensioneerd Senior Consultant	2011	2018
Algemeen lid	Richtje Thien	Consultant	2013	2018

NAMENS WERKNEMERS EN PENSIOENGERECHTIGDEN

Functie	Naam	Dagelijkse functie	Jaar van aantreden	Jaar van aftreden
Secretaris	Liske Sieben	Senior Associate	2005	2017
Algemeen lid	<vacature>			

Op 22 december 2017 heeft het bestuur het besluit genomen om het pensioenfonds te ontbinden en liquideren. Vanaf dat moment zijn de voormalige bestuursleden aangesteld als vereffenaars van het pensioenfonds.

Samenstelling Dagelijks Bestuur

Het dagelijks bestuur was per 31 december 2017 als volgt samengesteld:

Functie	Naam	Dagelijkse functie
Bestuurslid	Liske Sieben	Senior Associate
Algemeen lid	Sander Bosman	Consultant

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid om jaarlijks een algemeen oordeel te geven over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur gevoerde beleid en over de beleidskeuzes voor de toekomst.

Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan het recht om, in een aantal in de wet genoemde zaken, advies aan het bestuur uit te brengen. Het verantwoordingsorgaan had per 31 december 2017 de volgende samenstelling:

- Pascal Wegman, voorzitter, Consultant Retirement
- Marcel Vroegindewei, Consultant Retirement
- vacature

In hoofdstuk 4.1 is het verslag van het verantwoordingsorgaan opgenomen.

Visitatiecommissie

De visitatiecommissie heeft de taak om toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken binnen het pensioenfonds.

De volgende personen zijn benoemd tot lid van de visitatiecommissie:

- D. de Best
- A. van den Brink
- J. Lindeman

In hoofdstuk 4.2 is het verslag van de visitatiecommissie opgenomen.

Uitvoeringsorganisaties

De dagelijkse zaken rondom het pensioenbeheer wordt gevoerd door het dagelijks bestuur. Zij onderhoudt hiervoor de contacten met de vermogensbeheerder van de beschikbare premieregeling, Robeco Pension Providers, en de risico(her)verzekeraar Elips Life N.V. (Elips). De uitvoering van de deelnemersadministratie en financiële administratie van het pensioenfonds is uitbesteed aan Towers Watson Netherlands B.V. (hierna genoemd "de werkgever"). De tot en met 31 december 2010 geldende basisregeling van de Towers Perrin deelnemers is volledig herverzekerd bij Centraal Beheer Achmea. De administratie hiervan wordt door Centraal Beheer Achmea uitgevoerd.

Externe ondersteuning

Het pensioenfonds wordt op afroep bijgestaan door externe deskundigen voor onder andere advisering op het gebied van communicatie, juridische zaken, actuariaat en risicobeheersing op lange termijn.

Accountant/actuaris

Hein van Gemert AAG is certificerend actuaris van het pensioenfonds.

Werner Hoeve RA, werkzaam bij BDO Audit & Assurance B.V., is controlerend accountant van het pensioenfonds.

Het pensioenfonds heeft geen medewerkers in dienst.

2. KERNCIJFERS

(bedragen x €1.000)	2017	2016	2015	2014	2013
Aantallen deelnemers per 31 december					
Actieve en arbeidsongeschikte deelnemers	2	2	2	318	319
Gewezen deelnemers	395	470	462	321	309
Pensioengerechtigden:					
Gepensioneerden	14	12	11	5	4
Arbeidsongeschikten	2	2	2	2	1
Nabestaanden	11	11	8	8	9
Pensioenuitvoering					
Feitelijke premie	278	259	371	3.745	2.931
Kostendeekkende premie	278	259	371	3.745	2.931
Kosten pensioenbeheer	248	234	265	311	369
Kosten vermogensbeheer	16	11	40	19	
Uitkeringen	370	336	267	187	175
Toeslagen gewezen deelnemers en pensioengerechtigden					
Per 1 april van het boekjaar	1,59%	0,36%	0,00%	0,99%	1,59%
Per 1 januari van het volgend boekjaar	1,70%	-	-	-	-
Technische Voorzieningen per 31 december					
Basisregeling (voor risico pensioenfonds)	23.594	23.747	20.537	18.235	14.574
Beschikbare Premierregeling (voor risico deelnemers)	13.027	15.597	15.395	25.036	19.009
Totale Technische Voorzieningen	36.621	39.344	35.932	43.271	33.583
Vermogen					
Beleggingen voor risico pensioenfonds	2.356	3.089	3.156	3.139	3.307
Beleggingen voor risico deelnemers	13.027	15.597	15.395	25.036	19.009
Vordering op de (her)verzekeraar	22.672	22.770	19.610	17.321	13.779
Totaal vermogen	38.055	41.456	38.161	45.496	36.095
Algemene reserve	1.433	1.758	1.812	1.821	1.948
Reserve voor toekomstige toeslagen	0	354	417	404	564
Totaal van reserves	1.433	2.112	2.229	2.225	2.512
Beleidsdekkingsgraad	104,5%	105,2%	105,5%		
Dekkingsgraad ¹	103,9%	105,3%	106,2%		
Dekkingsgraad (definitie tot 2015)	-	-	110,9%	112,2%	117,2%
Reële dekkingsgraad	91,8%	93,6%	93,5%		

¹ In 2015 is de definitie van het begrip dekkingsgraad in de PW gewijzigd. De dekkingsgraad is bepaald als totaal vermogen gedeeld door de totale technische voorzieningen. Voor de andere jaren is de dekkingsgraad bepaald als 100%, vermeerderd met het totaal van de reserves gedeeld door de technische voorzieningen van de Basisregeling.

3. BESTUURSVERSLAG

Ontwikkelingen bij Stichting Pensioenfonds Towers Watson

Algemeen

Het pensioenfonds is op 16 december 1994 opgericht en statutair gevestigd in Amsterdam. Het pensioenfonds heeft als missie de per 31 december 2014 qua uitvoering beëindigde pensioenregeling, welke van toepassing is tussen de werkgever en zijn medewerkers, uit te voeren voor zolang als dat nodig is.

Per 31 december 2014 is de uitvoeringsovereenkomst door de werkgever opgezegd. De uitvoering van de pensioenregeling van de werkgever is met ingang van 1 januari 2015 opgedragen aan Stichting LifeSight (voorheen Stichting Towers Watson PPI), de door Willis Towers Watson opgerichte premiepensioeninstelling (hierna genoemd 'LifeSight'). Alle actieve deelnemers in het pensioenfonds zijn met ingang van 1 januari 2015 derhalve gewezen deelnemers in het pensioenfonds geworden.

De werkgever heeft het pensioenfonds en LifeSight verzocht om het mogelijk te maken dat deelnemende werknemers - desgewenst - het bij het pensioenfonds en Robeco opgebouwde pensioenkapitaal individueel en op vrijwillige basis kunnen overdragen aan LifeSight. Het bestuur van het pensioenfonds heeft besloten om daaraan mee te werken. In augustus en september 2015 hebben twee rondes van deze individuele overdrachten plaatsgevonden. Hiermee was een kapitaal gemoeid van circa € 10 miljoen. In 2016 hebben vijf deelnemers, waarvan het overdrachtdossier in 2015 niet compleet was, alsnog kunnen overdragen aan LifeSight. In mei 2017 heeft de derde en laatste ronde van de vrijwillige individuele waardeoverdrachten plaatsgevonden. Bij deze laatste ronde is circa € 2,7 miljoen kapitaal overgedragen.

22 december 2017: bestuur besluit tot liquidatie van het pensioenfonds

De visie van het bestuur is dat het, door de geringe financiële omvang van het pensioenfonds en in verhouding daartoe relatief hoge uitvoeringskosten en vereiste governance-inspanningen, voor alle betrokken partijen het beste is om het pensioenfonds te liquideren en de nog resterende pensioenverplichtingen van het pensioenfonds over te dragen naar andere pensioenuitvoerders.

Het bestuur heeft in 2017 daarvoor allereerst onderzoek gedaan aan welke overnemende pensioenuitvoerders de bestaande pensioenverplichtingen, na liquidatie van het pensioenfonds en akkoord van DNB, overgedragen kunnen worden.

Voor wat betreft de als gevolg van het liquidatiebesluit noodzakelijke collectieve waardeoverdracht aan een of meer overnemende pensioenuitvoerders heeft het bestuur onderscheid gemaakt naar de bij het pensioenfonds ondergebrachte DB- en DC-pensioenverplichtingen.

DB-pensioenverplichtingen

Voor de bij Centraal Beheer Achmea herverzekerde DB-pensioenverplichtingen is besloten om

deze pensioenen aan Centraal Beheer Achmea over te dragen. Overdracht aan een andere pensioenuitvoerder dan Centraal Beheer Achmea was naar het oordeel van het bestuur niet opportuun omdat de voorwaarden waaronder een dergelijke overdracht aan een andere pensioenuitvoerder zou plaatsvinden, aanzienlijk minder gunstig zouden zijn.

Centraal Beheer Achmea stelde, om uitvoeringstechnische redenen, daarvoor als voorwaarde dat het tijdstip waarop toeslagen toegekend worden, gewijzigd zou worden van 1 april naar 1 januari.

Een tweede noodzakelijke wijziging is de vervanging van de voorwaardelijke toeslagregeling van het pensioenfonds in een regeling waarin deze vervangen zou worden door een onvoorwaardelijke jaarlijkse toeslag of door een eenmalige verhoging van de pensioenen.

DC-pensioenverplichtingen

Voor de door het pensioenfonds bij Robeco ondergebrachte DC-pensioenverplichtingen heeft het bestuur zich georiënteerd bij zowel Robeco als LifeSight. Omdat Robeco heeft aangegeven geen offerte te zullen uitbrengen, is besloten om deze pensioenkapitalen over te dragen aan LifeSight.

Omdat LifeSight in haar administratie maar één pensioendatum kan uitvoeren, was het noodzakelijk om voor de over te dragen pensioenkapitalen de pensioenrichtleeftijd te wijzigen van de AOW-ingangleeftijd naar de 65-jarige leeftijd.

Verder zullen de pensioenkapitalen bij LifeSight belegd worden in standaard lifecycle beleggingsmixen die afwijken van die van de huidige uitvoerder Robeco. De kosten die met deze eenmalige overgang van beleggingsfondsen gemoeid zijn, zullen door de werkgever worden vergoed en dus niet ten laste van de deelnemers komen.

Voor het liquidatiebesluit was het voor het bestuur van belang dat de werkgever met de ondernemingsraad overeenstemming zou bereiken over de volgende zaken:

- Aanpassing van de toeslagregeling van de DB-pensioenverplichtingen van een voorwaardelijke op de CPI alle huishoudens afgeleid, gebaseerde toeslagregeling naar een toeslagregeling met een vaste, onvoorwaardelijke toeslag van 0,25% per jaar.
- Aanpassing van het tijdstip van de toeslagen (van 1 april naar 1 januari).
- Aanpassing van de pensioenrichtleeftijd van de DC-pensioenverplichtingen van de AOW-leeftijd naar de 65-jarige leeftijd.

Een belangrijk onderdeel van deze overeenstemming is de toezegging dat de werkgever een extra storting in het pensioenfonds doet indien het eigen vermogen van het pensioenfonds onvoldoende zou blijken om jaarlijks 0,25% onvoorwaardelijke toeslag op de premievrije DB-pensioenverplichtingen te kunnen financieren.

Ook is afgesproken dat als 0,25% uit het eigen vermogen van het pensioenfonds gefinancierd kan worden, de werkgever een extra bedrag stort van ten hoogste € 250.000,- voor verhoging van de onvoorwaardelijke toeslag van 0,25%.

Vóór het liquidatiebesluit heeft het bestuur het voorgenomen besluit voor advies aan het verantwoordingsorgaan voorgelegd. Op 22 december 2017 heeft het verantwoordingsorgaan een positief advies uitgebracht.

Na voldaan te hebben aan alle formele, wettelijk vereiste stappen, heeft het bestuur op

22 december 2017 het besluit tot liquidatie van het pensioenfonds genomen en om de pensioenverplichtingen over te dragen aan Centraal Beheer Achmea en LifeSight.

Het bestuur zal voor de overdracht van de pensioenverplichtingen aan Centraal Beheer Achmea en LifeSight, de daarvoor in de Pensioenwet vastgelegde voorwaarden voor collectieve waardeoverdracht in acht nemen. Een belangrijk aspect hierbij is dat het bestuur in haar besluit rekening dient te houden met de wettelijke eis van evenwichtige belangenafweging.

Bestuur

Het bestuur is samengesteld uit twee vertegenwoordigers van de werkgever en twee vertegenwoordigers van de werknemers en pensioengerechtigden.

De vertegenwoordigers van de werknemers en pensioengerechtigde worden, op grond van de per 1 juli 2014 gewijzigde statuten, gekozen door en uit de werknemers en pensioengerechtigden op basis van de onderlinge getalsverhoudingen. De bestuursleden worden benoemd voor een periode van vier jaar.

Als gevolg van de beëindiging van de uitvoeringsovereenkomst per 31 december 2014 zijn statutair gezien de leden geen vertegenwoordigers meer van de voormalig aangesloten werkgever noch van de werknemers. Het bestuur heeft besloten dat de huidige leden tot het moment van aftreden hun taken als lid van het bestuur, conform de huidige statuten en wettelijke voorschriften, zullen blijven uitvoeren.

In dit kader heeft het bestuur besloten om vooralsnog geen kandidaat te zoeken voor invulling van de vacature binnen het bestuur.

Het bestuur heeft in 2017 zes keer vergaderd. De belangrijkste aandachtspunten in de bestuursvergaderingen waren:

- De ontwikkeling van de financiële positie.
- De jaarstukken 2016.
- De contacten met de werkgever onder andere in het kader van de liquidatie van het pensioenfonds.
- Evaluatie dienstverlening Robeco en Centraal Beheer Achmea.
- Het in kaart brengen van de gevolgen van wijzigingen in wet- en regelgeving, waaronder de Wet pensioencommunicatie.
- Het liquidatiebesluit van het pensioenfonds en de daarmee verband houdende besluiten over de aanpassing van de toeslagregeling van de DB- pensioenverplichtingen en de wijziging van de pensioenleeftijd van de DC- pensioenverplichtingen, alsmede het besluit tot collectieve waardeoverdracht aan Centraal Beheer Achmea en Lifesight.

Vanaf het besluit op 22 december 2017 om het pensioenfonds te liquideren, zijn de bestuursleden aangesteld als vereffenaars van het pensioenfonds.

Code Pensioenfondsen

Per 1 juli 2014 is de Code Pensioenfondsen wettelijk verankerd in de Pensioenwet. De Code is gebaseerd op het 'pas toe of leg uit-beginsel'. Daarbij wordt ieder fonds geacht de Code toe te passen danwel anderzijds aan te geven waarom bepaalde afwijkende keuzes zijn gemaakt.

Het pensioenfonds leeft de normen uit de Code Pensioenfondsen na, behoudens de normen die hierna zijn opgenoemd en waar een verdere toelichting is gegeven over het niet naleven van de betreffende norm:

Norm 21: “Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de gedragscode en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.”

Norm 51: “Het eigen functioneren is voor het bestuur een continu aandachtspunt. Het bestuur evalueert daartoe in elk geval jaarlijks het functioneren van het bestuur als geheel en van de individuele bestuursleden. Hierbij betreft het bestuur één keer in de twee jaar een derde partij. Bij de evaluatie komt aan de orde of het bestuur voldoende geschikt en divers is en wordt bovendien gekeken naar gedrag en cultuur.”

Door de zeer korte (communicatie)lijnen binnen het bestuur is er naar het oordeel van het bestuur voldoende aandacht voor het eigen functioneren. Er is onderlinge controle op het functioneren van individuele bestuursleden door het toepassen van het 4-ogen principe en op het bestuur als geheel doordat het bestuursleden elkaar aanspreken op gedrag en cultuur. Bovendien wordt onderling besproken wie welke cursussen zal bijwonen en vindt na de cursus of tijdens een volgende bestuursvergadering een terugkoppeling plaats aan het gehele bestuur. Een separate evaluatie heeft in 2017 daarom niet plaatsgevonden.

Norm 66: “Het bestuur stelt – in overleg met het desbetreffende orgaan – concrete stappen vast om te bevorderen dat fondsorganen divers worden samengesteld. Ook geeft het bestuur aan hoe en binnen welke termijnen het van plan is om de gewenste diversiteit in leeftijd en geslacht te realiseren. Het bestuur legt dit vast in een diversiteitsbeleid. Jaarlijks beoordeelt het bestuur in hoeverre de gestelde doelen zijn gehaald. Driejaarlijks evalueert het bestuur het diversiteitsbeleid.”

Het bestuur en het verantwoordingsorgaan hebben, gelet op de kleine omvang en de visie omtrent het bestaansrecht van het pensioenfonds op de middellange termijn, besloten geen diversiteitsbeleid vast te stellen. Deze uitleg over het niet naleven van norm 66 geldt ook voor de normen 67, 69, 70 en 71, die allemaal betrekking hebben op het onderwerp Diversiteit.

Geschiktheid

Alle individuele bestuursleden voldoen aan de wettelijke geschiktheidseisen.

Naleving wet- en regelgeving

Het bestuur is niet bekend met overtredingen van de wet- en regelgeving.

Gedragscode

De bestuursleden hebben in boekjaar 2017 volgens de gedragscode gehandeld.

Communicatie

Wet Pensioencommunicatie

Omdat het pensioenfonds met ingang van 1 januari 2015 geen deelnemers meer heeft, zullen alleen de nieuwe wettelijke voorschriften voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden worden geïmplementeerd.

Nieuwsbrieven

In april 2017 is er een nieuwsbrief naar alle actieve gewezen deelnemers, dat wil zeggen de werknemers die nog in dienst zijn van de werkgever, verstuurd. Deze nieuwsbrief bevatte onder andere informatie over de toeslag per 1 april 2017, de aanpassing van de standaard lifecycles, het stoppen van de rentegarantie van 3% en de vrijwillige individuele waardeoverdrachten naar LifeSight. In december 2017 is er een nieuwsbrief naar alle gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en ex-partners gestuurd. In deze nieuwsbrief werd de liquidatie van het pensioenfonds aangekondigd.

UPO

De Uniforme Pensioenoverzichten (UPO's) van de pensioenkapitalen, zoals die zijn opgebouwd bij Robeco, en de UPO's van de bij Centraal Beheer Achmea onder de voormalige Towers Perrin pensioenregeling opgebouwde premievrije pensioenaanspraken, zijn door de administratie van het pensioenfonds zelf opgesteld.

De UPO's voor arbeidsongeschikte deelnemers en pensioengerechtigden zijn vóór 1 oktober 2017 verzonden.

Website van het pensioenfonds

Op de website is alle informatie terug te vinden over het pensioenfonds en de tot 1 januari 2015 geldende pensioenregelingen, waaronder:

- (Oude) pensioenreglementen en abtn;
- Jaarverslagen;
- Nieuwsbrieven;
- Kosten Robeco.

Pensioenregister

Alle bij het pensioenfonds ondergebrachte pensioenverplichtingen worden een aantal maal per jaar bijgewerkt in het Pensioenregister. Daarnaast kunnen bij het Pensioenregister ook eventueel elders opgebouwde aanspraken en de aanspraken op de AOW worden ingezien.

Uitvoeringskosten

In november 2011 heeft de Pensioenfederatie 'Aanbevelingen uitvoeringskosten' gepresenteerd. Daarin worden alle pensioenfondsen opgeroepen om de kosten van het pensioenbeheer, vermogensbeheer en transactiekosten te publiceren. De aanbevelingen luiden als volgt:

- Rapporteer de kosten van pensioenbeheer in euro per deelnemer.
- Rapporteer de kosten van het vermogensbeheer in % van het gemiddeld belegd vermogen.
- Rapporteer separaat (eventueel geschatte) transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen.

Kosten pensioenbeheer

De kosten van het pensioenbeheer bestaan uit de kosten van uitbesteding, bestuurskosten, advieskosten en de kosten van toezicht. De totale kosten bedragen € 248.000 (2016: € 234.000). Deze kosten zijn volledig vergoed door de werkgever en volledig verantwoord in de jaarrekening.

Om de kosten per deelnemer te berekenen, beveelt de Pensioenfederatie aan om het aantal deelnemers te definiëren als de som van het aantal deelnemers en pensioengerechtigden.

In verband met het beëindigen van de uitvoeringsovereenkomst per 1 januari 2015 zijn er formeel geen actieve deelnemers meer in het pensioenfonds. Bij de vaststelling van de gemiddelde kosten per deelnemer is uitgegaan van het gemiddeld aantal gewezen deelnemers dat gedurende het jaar in dienst was van de werkgever plus het gemiddeld aantal pensioengerechtigde deelnemers.

Gemiddeld aantal deelnemers	2017	2016	2015
Gemiddeld aantal gewezen deelnemers nog in dienst	80	118	258
Gemiddeld aantal pensioengerechtigde deelnemers	<u>26</u>	<u>23</u>	<u>18</u>
Totaal aantal deelnemers	106	141	276

De totale kosten voor pensioenbeheer bedroegen in euro per gewezen deelnemer in dienst en gepensioneerde deelnemer € 2.340 (2016: € 1.660).

Gewezen deelnemers, die niet meer in dienst van de werkgever zijn, tellen niet mee. Indien wel rekening gehouden met deze groep gewezen deelnemers, dan bedragen de totale kosten per gewezen en pensioengerechtigde deelnemer € 585 (2016: € 471).

Kosten vermogensbeheer

Kosten van het vermogensbeheer kunnen in twee categorieën worden onderscheiden. De eerste categorie zijn kosten van de beheervergoeding aan Robeco en overige beheervergoedingen. Dit betreft een bedrag van € 16.000 (2016: € 11.000) dat volledig is vergoed door de werkgever en volledig is verantwoord in de jaarrekening.

De tweede categorie betreft kosten die rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn dus niet inbegrepen in de kosten van de vermogensbeheerder(s) zoals opgenomen in de eerste categorie en zijn gebaseerd op schattingen.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de kosten die in 2017 binnen de beleggingsfondsen van Robeco via het rendement in rekening zijn gebracht:

(bedragen x € 1)	1-1-2017	31-12-2017	Fee	Kosten
Lifecycle fondsen				
Robeco Pension Return Portfolio	0	4.513.858	0,69%	15.600
Robeco Pension Matching Portfolio	0	1.836.313	0,55%	5.000
<i>Subtotaal</i>	0	6.350.171		20.600
Aandelen				
Robeco Global Star Equities	2.654.047	1.277.624	0,93%	18.300
RobecoSAM Sustainable European Equities	1.747.679	686.223	1,00%	12.200
RobecoSAM Global Sustainable Equities	493.453	503.614	0,63%	3.100
Robeco Emerging Markets Equities I-shares	1.024.042	479.817	1,12%	8.400
Robeco Property Equities I-shares	686.698	169.775	1,10%	4.700
Aandelen overig	938.376	617.963	0,64%	5.000
<i>Subtotaal</i>	7.544.295	3.735.016		51.700
Alternatieve beleggingen				
JSS Commodity Diversified EUR C EUR	789.760	200.876	2,15%	10.600
<i>Subtotaal</i>	789.760	200.876		10.600
Obligaties				
Robeco High Yield Bonds IH-shares	860.442	192.388	0,80%	4.200
Robeco Global Total Return Bond Fund	1.046.628	277.362	0,68%	4.500
Robeco All Strategy Euro Bonds IH-shares	1.916.726	501.859	0,65%	7.900
Robeco All Strategy Euro Bonds 40IH-shares	1.777.141	0	0,70%	6.200
Obligaties overig	143.125	242.018	0,35%	700
<i>Subtotaal</i>	5.744.062	1.213.627		23.500
Liquiditeiten				
Flexioen spaarrekening	1.519.022	1.478.431	0,00%	0
<i>Subtotaal</i>	1.519.022	1.478.431		0
Totaal	15.597.139	13.026.692		106.400

Daarmee komen de totale vermogensbeheerkosten uit op € 122.400. (€ 16.000 plus € 106.400)
Het gemiddeld belegd vermogen was in 2017 gelijk aan € 14.312.000.

De kosten van het vermogensbeheer in % van het gemiddeld belegd vermogen zijn in 2017 gelijk aan 0,86% (2016: 0,90%).

Pensioenparagraaf

Het pensioenfonds voert een aantal regelingen uit:

- De voormalige basisregeling van de Towers Perrin medewerkers tot en met 31 december 2010. Deze DB- pensioenverplichtingen zijn bij Centraal Beheer Achmea ondergebracht door middel van een garantiecontract. Dankzij dit garantiecontract staat Centraal Beheer Achmea garant voor de toekomstige uitkering van de nominale pensioenaanspraken.
- De voormalige aanvullende beschikbare premiereregeling van de Towers Perrin medewerkers tot en met 31 december 2010. De beleggingen van deze DC- pensioenverplichtingen worden door Robeco beheerd.
- De voormalige aanvullende beschikbare premiereregeling van de Watson Wyatt medewerkers tot en met 31 december 2010. De beleggingen van deze DC- pensioenverplichtingen worden door Robeco beheerd.
- De beschikbare premiereregeling van de medewerkers van Towers Watson van 1 januari 2011 tot en met 31 december 2014. De beleggingen van deze DC- pensioenverplichtingen worden door Robeco beheerd.

Nieuw Financieel Toetsingskader

Dit hoofdstuk geeft een toelichting op de wijzigingen die vanaf 2015 van kracht zijn in het kader van het nieuw Financieel Toetsingskader (nFTK).

Definitie dekkingsgraad

Door een definitiewijziging in de Pensioenwet (per 1 januari 2015) heeft de term dekkingsgraad een andere invulling gekregen. Als gevolg daarvan dienen pensioenfondsen de te rapporteren dekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad te berekenen aan de hand van het totale vermogen en de totale technische voorzieningen van het pensioenfonds, dus niet alleen het gedeelte voor risico van het pensioenfonds.

De dekkingsgraad van het pensioenfonds bedraagt per 31 december 2017 103,9% (2016: 105,3%).

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Het pensioenfonds moet zijn beslissingen baseren op de beleidsdekkingsgraad. Het pensioenfonds is hierdoor minder gevoelig voor dagkoersen. Aan de hand van de beleidsdekkingsgraad wordt bepaald of het pensioenfonds in een tekortsituatie verkeert en of een herstelplan noodzakelijk is. De beleidsdekkingsgraad bedraagt per 31 december 2017 104,5% (2016: 105,2%).

Reële dekkingsgraad

Bij de vaststelling van de reële dekkingsgraad wordt de verwachte stijging van de prijzen meegenomen als pensioenverplichting. Daardoor worden de totale pensioenverplichtingen van het pensioenfonds dus hoger. In deze wettelijke berekening wordt gerekend met een vaste inflatie van 2% per jaar voor de technische voorzieningen risico pensioenfonds. De reële

dekkingsgraad bedraagt per 31 december 2017 91,8% (2016: 93,6%).

Toeslagbeleid

Omdat het pensioenfonds, naar maatstaven van DNB, volledig is herverzekerd, is de wettelijke toeslagdrempel van 110% niet van toepassing. Het bestuur heeft de ambitie om op de premievrije opgebouwde en ingegane pensioenen, die betrekking hebben op de tot 1 januari 2011 geldende pensioenregelingen, toeslagen te verlenen. Hiervoor is in het verleden een reserve voor toekomstige toeslagen gevormd. Indien echter het aanwezige vermogen zich onder het vereiste niveau bevindt, zal er een terughoudend beleid met betrekking tot het verlenen van toeslagen worden gevoerd.

Het bestuur houdt daarbij in beginsel de volgende beleidsregel aan:

- Dekkingsgraad lager dan de dekkingsgraad die behoort bij het vereist eigen vermogen:
Geen toeslag.
- Dekkingsgraad hoger dan de dekkingsgraad die behoort bij het vereist eigen vermogen:
Volledige toeslag, voor zover na toekenning van een toeslag de dekkingsgraad hoger blijft dan het vereist eigen vermogen.

Deze beleidsregel is een richtlijn. Het bestuur kan op basis van eigen overwegingen hiervan afwijken. Er is door het bestuur geen specifiek beleid vastgesteld dat erop is gericht om op de lange termijn minimaal een bepaald percentage van de stijging van de prijsindex door middel van toeslagen te kunnen compenseren.

Na de overdracht van de pensioenaanspraken als gevolg van het liquidatiebesluit van het pensioenfonds, zal het toeslagbeleid worden gewijzigd.

De toeslagregeling wordt gewijzigd van een voorwaardelijke toeslag met als maatstaf de CPI alle huishoudens afgeleid, in een onvoorwaardelijke toeslag van tenminste 0,25% per jaar. Het definitieve percentage van de jaarlijkse toeslag kan pas worden vastgesteld op het moment van overdracht aan Centraal Beheer Achmea, op basis van de op dat moment geldende markttrente.

Haalbaarheidstoets

De haalbaarheidstoets toetst de financiële opzet van het pensioenfonds en toetst of het verwachte pensioenresultaat voldoet aan de door het pensioenfonds zelf gestelde normen onder meerdere scenario's. Deze scenario's worden door DNB voorgeschreven.

In het kader van de implementatie van het aangepaste FTK heeft het pensioenfonds per 1 juli 2015 de actuariële en bedrijfstechnische nota aangepast. Daarin is beschreven dat, door het feit dat het pensioenfonds een gesloten pensioenfonds is met DC-kapitalen en herverzekerde pensioenen, waarin geen verdere pensioenopbouw plaatsvindt, het uitvoeren van een haalbaarheidstoets niet relevant is. Het bestuur heeft dit met DNB afgestemd.

Vereist eigen vermogen

Bij het pensioenfonds is het vereist eigen vermogen lager dan het minimaal vereist eigen vermogen. Als gevolg daarvan hebben de gewijzigde rekenregels geen invloed op het vereist eigen vermogen van het pensioenfonds.

Risicohouding

Het pensioenfonds loopt geen enkel beleggingsrisico, gezien het karakter van (gesloten) DC-regeling en (herverzekerde) premievrije pensioenen. De premievrije pensioenen die bij Centraal Beheer Achmea zijn ondergebracht zijn nominaal gegarandeerd; deze worden niet verder

opgebouwd.

De beleggingsrekeningen bij de vermogensbeheerder Robeco staan op naam van het pensioenfonds met de individuele gewezen deelnemer als begunstigde. De belegging van de stortingen vindt naar keuze van de gewezen deelnemer plaats in de door de vermogensbeheerder gevoerde beleggingsfondsen. Indien de gewezen deelnemer dat uitdrukkelijk aangegeven heeft, worden de stortingen belegd in fondsen naar eigen keuze van de gewezen deelnemers. Op de saldi van de individuele beleggingsrekeningen bij Robeco vinden vanaf 1 januari 2015 geen premiestortingen meer plaats; deze worden alleen gemuteerd door beleggingsrendementen en –resultaten van de fondsen waarin de gelden belegd zijn. Deze rendementen en resultaten komen ten goede aan of ten laste van de gewezen deelnemers.

Beleggingsparagraaf

De beleggingen van het pensioenfonds zijn onderverdeeld in beleggingen voor risico pensioenfonds en beleggingen voor risico deelnemers.

Beleggingen voor risico pensioenfonds

De beleggingen voor risico pensioenfonds bestaan uit deposito's bij de ABN AMRO bank, die direct opneembaar zijn. Hiermee loopt het pensioenfonds weinig beleggingsrisico. Gezien de korte beleggingshorizon die het pensioenfonds heeft (liquideren op korte (of middellange) termijn) acht het bestuur het niet verstandig om meer beleggingsrisico te lopen.

De rente op de deposito rekening bij ABN AMRO is in 2016 verder gedaald tot bijna nihil. Als gevolg daarvan is begin 2017 een groot deel van het vermogen ondergebracht in deposito's bij ASN Bank en Regiobank. Deze banken vergoeden momenteel een hogere rente.

Omdat er uitsluitend belegd wordt in deposito's is de veiligheid, de kwaliteit, de liquiditeit en het rendement van de portefeuille als geheel gewaarborgd.

Beleggingen voor risico deelnemers

Het beheer van de beleggingsfondsen van de door het pensioenfonds uitgevoerde beschikbare premieregeling is bij Robeco ondergebracht. Robeco is aangesteld om op een prudente wijze te zorgen voor een optimale verhouding tussen risico en rendement.

Vanaf 1 januari 2015 worden er geen pensioenpremies meer op de rekeningen van Robeco gestort. De pensioenkapitalen van de (gewezen) deelnemers die niet worden overgedragen, zullen bij Robeco onder beheer blijven.

Robeco hanteert een administratie- en beleggingssysteem, genaamd Flexioen dat via internet benaderbaar is. Hierbij kunnen de (gewezen) deelnemers zelfstandig online de aan- en verkoop van beleggingen regelen. Robeco biedt daarbij een Life Cycle service aan, dat wil zeggen een aantal beleggingsmixen waarvan het risico is afgestemd op de bereikte leeftijd van de deelnemer.

Life Cycle service

Door middel van de Life Cycle service wordt invulling gegeven aan het Prudent Person principe en de Zorgplicht. Hierbij worden twee serviceniveaus aangeboden. Binnen het standaard toegekende serviceniveau Volledig Beheer bepaalt het pensioenfonds het beleggingsbeleid zowel voor de af te dragen pensioenpremies, als voor de opgebouwde kapitalen door deze conform horizon gerelateerde adviesmixen te beleggen. Hiermee wordt rekening gehouden met de resterende tijd tot de verwachte pensioendatum; naarmate men ouder wordt gaat men over naar een beleggingsmix met een lager risicoprofiel.

Door middel van serviceniveau Eigen Beheer kan de (gewezen) deelnemer zelf bepalen hoe er wordt belegd. Hierbij neemt de deelnemer de verantwoordelijkheid van de beleggingen over van het pensioenfonds. De beleggingen worden bij dit serviceniveau periodiek getoetst aan de hand van een vooraf vastgesteld beleggingsprofiel. Hierover wordt de deelnemer jaarlijks schriftelijk door Robeco geïnformeerd.

Adviesmixen

Het pensioenfonds hanteert onderstaande adviesmixen voor de TW2011 pensioenregeling:

Beleggingsfondsen	Beleggingshorizon Leeftijd	Mix 1	Mix 2	Mix 3	Mix 4	Mix 5	Mix 6	Mix 7	Mix 8	Mix 9	Mix 10
		> 20 < 47	20 47	19 48	18 49	17 50	16 51	15 52	14 53	13 54	12 55
Aandelen Robeco Pension Return Portfolio I EUR		100%	97%	88%	79%	72%	66%	60%	55%	50%	46%
Obligaties Robeco Pension Matching Portfolio IH EUR		0%	3%	12%	21%	28%	34%	40%	45%	50%	54%
Totaal		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Beleggingsfondsen	Beleggingshorizon Leeftijd	Mix 11	Mix 12	Mix 13	Mix 14	Mix 15	Mix 16	Mix 17	Mix 18	Mix 19	Mix 20	Mix 21
		11 56	10 57	9 58	8 59	7 60	6 61	5 62	4 63	3 64	2 65	1 66
Aandelen Robeco Pension Return Portfolio I EUR		42%	39%	36%	33%	31%	29%	27%	25%	23%	22%	20%
Obligaties Robeco Pension Matching Portfolio IH EUR		58%	61%	64%	67%	69%	71%	73%	75%	77%	78%	80%
Totaal		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Binnen deze adviesmixen is er zowel differentiatie aangebracht over verschillende beleggingscategorieën als spreiding binnen de aandelen- en obligatieportefeuille. Daarnaast wordt het pensioenkapitaal veilig gesteld door het risico af te bouwen naarmate de leeftijd vordert. Hierdoor wordt de kans op een negatief rendement in de laatste jaren voor pensionering beperkt.

Performance adviesmixen

In onderstaande tabel zijn de netto resultaten van deze adviesmixen over 2017 te zien.

Alle mixen hebben in 2017 een positief rendement behaald. Doordat de return portefeuille het hoogste rendement behaalde heeft mix 1 het hoogste rendement behaald.

Client return	Mix 1	Mix 2	Mix 3	Mix 4	Mix 5	Mix 6	Mix 7	Mix 8	Mix 9	Mix 10
Rendement 2017	12,25%	11,84%	10,60%	9,36%	8,39%	7,57%	6,74%	6,05%	5,36%	4,81%
Benchmark	12,25%	11,85%	10,66%	9,46%	8,53%	7,73%	6,93%	6,27%	5,60%	5,07%

Client return	Mix 11	Mix 12	Mix 13	Mix 14	Mix 15	Mix 16	Mix 17	Mix 18	Mix 19	Mix 20	Mix 21
Rendement 2017	4,26%	3,85%	3,44%	3,02%	2,75%	2,47%	2,20%	1,92%	1,65%	1,51%	1,23%
Benchmark	4,54%	4,14%	3,74%	3,34%	3,08%	2,81%	2,54%	2,28%	2,01%	1,88%	1,61%

Performance beleggingsfondsen

In deze paragraaf wordt ingegaan op de performance van de afzonderlijke beleggingsfondsen die binnen de adviesmixen worden aangeboden.

Het jaar 2017 is een goed jaar geweest voor de return portefeuille. De matching portefeuille heeft een negatief rendement behaald als gevolg van de gestegen marktrente. In onderstaande tabel zijn de resultaten van de beleggingsfondsen en ter vergelijking daarmee, de performance van de benchmark vermeld.

Beleggingsfonds	Rendement in 2017
Robeco Pension Return Portfolio I EUR Benchmark: MSCI World Index (Net Return hedged into EUR)	13,01% 17,14%
Robeco Pension Matching Portfolio IH EUR Benchmark: N.v.t.	-1,03% -

Bron: FSC Performance measurement - bruto cijfers

Flexioen spaarrekening

De Flexioen spaarrekening is een variabele renterekening zonder enige beperkingen of voorwaarden zoals minimaal saldo. Het effectief rentepercentage over 2016 bedroeg 0,85%.

Door de werkgever is voor het jaar 2017 over de inleg in 2011, 2012, 2013 en 2014 op de Flexioen spaarrekening een 3% rentegarantie afgegeven over de maanden januari tot en met mei 2017. In mei 2017 heeft de laatste ronde van vrijwillige waardeoverdrachten naar LifeSight plaatsgevonden. Omdat alle werknemers de gelegenheid hebben gehad om hun pensioenkapitaal over te dragen naar LifeSight heeft de werkgever in overleg met de Ondernemingsraad besloten om de 3% garantie per 1 juni 2017 te beëindigen.

Wet Verbeterde Premieregeling

Als gevolg van de Wet verbeterde premieregeling moeten deelnemers die pensioneren uit een premieregeling op de pensioendatum in de gelegenheid worden gesteld te kiezen tussen een vastgestelde en een variabele uitkering. Omdat het pensioenfonds zelf geen uitkeringen verricht, heeft het bestuur besloten om in de uitkeringsfase geen variabele pensioenuitkering aan te bieden.

In mei 2017 zijn de lifecycles van het pensioenfonds aangepast aan de toename van de AOW leeftijd. Binnen de nieuwe lifecycles is het mogelijk om in te spelen op een variabele pensioenuitkering.

Na de overdracht van de pensioenkapitalen aan LifeSight, als gevolg van het liquidatiebesluit van het pensioenfonds, zal de pensioenrichtdatum van de DC-pensioenverplichtingen worden gewijzigd van de AOW-leeftijd naar de 65-jarige leeftijd.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Onder maatschappelijk verantwoord beleggen wordt verstaan hoe en in welke mate het pensioenfonds in het beleggingsbeleid rekening houdt met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen.

De door het pensioenfonds aangehouden deposito's voldoen aan de principes van maatschappelijk verantwoord beleggen.

De beleggingen voor risico deelnemers vallen formeel niet onder de principes van maatschappelijk verantwoord beleggen omdat het bestuur geen directe invloed heeft op het beleggingsbeleid van Robeco.

Het bestuur voert echter periodiek overleg met Robeco, waarbij ook wordt ingegaan op de principes van maatschappelijk verantwoord beleggen.

Actuariële paragraaf

Actuariële analyse

De actuariële analyse van het saldo van baten en lasten is als volgt:

(Bedragen x €1.000)	2017	2016	2015	2014
Premieresultaat				
Premiebijdragen	-	-	-	-
Pensioenuitvoeringskosten	-	-	-	-
Intrestresultaat				
Beleggingsresultaten	13	-64	-17	-111
Toeslagen	-689	-57	9	-165
Overig resultaat				
Overige baten en lasten	-3	4	12	-11
Totaal saldo van baten en lasten	-679	-117	4	-287

Toelichting op de resultaten

Het resultaat op premiebijdragen

Vanaf 1 januari 2011 wordt van de werkgever een premie ontvangen die gelijk is aan de door het pensioenfonds aan Robeco af te dragen inlegbedragen voor de beschikbare premieregeling, vermeerderd met de aan de (her)verzekeraar verschuldigde risicopremies. Het resultaat op premies is derhalve vanaf 2011 gelijk aan 0.

Het resultaat op pensioenuitvoeringskosten

De in rekening gebrachte kosten bij de werkgever zijn gelijk aan de door het pensioenfonds gemaakte kosten. Het resultaat op uitvoeringskosten is derhalve gelijk aan 0.

Het resultaat op beleggingen

Het resultaat op beleggingen is gelijk aan de behaalde beleggingsopbrengsten op de door het pensioenfonds aangehouden beleggingen (4 positief). Het overrente-aandeel op de fictieve leningen bij Centraal Beheer Achmea was negatief en is vervolgens op nihil gesteld. De in eigen beheer aangehouden voorziening is gedaald doordat de rentetermijnstructuur in 2017 is gestegen. Het resultaat op beleggingen komt hierdoor uit op 13 positief.

Het resultaat op toeslagverlening

De toeslagen worden uit de middelen van het pensioenfonds gefinancierd. Boekhoudkundig wordt de last uit hoofde van toeslagverlening in mindering gebracht op de reserve voor toekomstige toeslagen. Er is per 1 april 2017 een toeslag toegekend van 1,59% en per 1 januari 2018 is een toeslag toegekend van 1,70%. Dit heeft geleid tot een verlies van 689.

Het resultaat op overige baten en lasten

De winst op andere oorzaken bestaat voornamelijk uit de risicopremie langlevens die over de in eigen beheer aangehouden verplichtingen.

Uitkomsten van de solvabiliteitstoets

Het Minimaal Vereist Eigen Vermogen (MVEV) is gedefinieerd in het 'Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen' van 2 november 2016. Het Vereist Eigen Vermogen (VEV) is eveneens gedefinieerd in dit zelfde besluit.

In onderstaande tabel geven we een overzicht van het Minimaal Vereist Eigen Vermogen per 31 december 2017:

Minimaal Vereist Eigen Vermogen (MVEV)	2017
MVEV TV risico pensioenfonds	802
MVEV arbeidsongeschiktheidsrisico	84
Totaal MVEV risico pensioenfonds	886
MVEV TV risico deelnemers	130
Totaal Minimaal Vereist Eigen Vermogen	1.016

Het MVEV is bepaald op 2,8% van de totale technische voorziening voor risico pensioenfonds plus technische voorziening risico deelnemers en daarmee bedraagt de minimaal vereiste dekkingsgraad 102,8%.

Omdat een deel van de pensioenaanspraken in 2017 nog niet herverzekerd kon worden is er geen sprake van een volledig herverzekerd pensioenfonds. Het in eigen beheer gevoerde deel van de technische voorziening bedraagt 922. Voor dit deel van de voorziening is het VEV vastgesteld.

De beleggingen van het pensioenfonds bestaan uitsluitend uit deposito's. De risico's voor het pensioenfonds beperken zich hiermee tot het renterisico en het verzekeringstechnische risico.

In onderstaande tabel geven we een overzicht van het Vereist Eigen Vermogen per 31 december 2017:

Vereist Eigen Vermogen (VEV)	2017
Renterisico (S1)	45
Verzekeringstechnisch risico (S6)	117
Vereist eigen vermogen risico pensioenfonds	125
Vereist eigen vermogen risico deelnemers	130
Totaal Vereist Eigen Vermogen	255

Het VEV komt uit op 0,7% van de technische voorziening voor risico pensioenfonds plus technische voorziening risico deelnemers. Het berekende VEV is lager dan het MVEV. Het VEV wordt gelijk gesteld aan het MVEV en komt daarmee uit op 2,8% van de technische voorzieningen.

De vereiste dekkingsgraad bedraagt 102,8%. De aanwezige dekkingsgraad bedroeg eind 2017 103,9%. Er was daarom geen sprake van een reservetekort.

Herstelplan

Het pensioenfonds heeft in dit boekjaar geen herstelplan in verband met een dekkings- of reservetekort opgesteld. Er is evenmin een lopend herstelplan.

Ontwikkeling van de Technische Voorzieningen (TV)

De TV bestaat uit:

1. de TV voor risico van het pensioenfonds
2. de TV voor risico van de deelnemers

Ontwikkeling van de TV voor risico van het pensioenfonds

In 2017 zijn de TV voor risico van het pensioenfonds afgenomen met 153 van 23.747 tot 23.594. De volgende tabel geeft een specificatie van deze toename naar oorzaken.

Technische voorzieningen voor risico van het pensioenfonds (x € 1.000)				
	2017		2016	
TV primo boekjaar		23.747		20.537
Pensioenopbouw	0		0	
Toeslag per 1 april	318		65	
Toeslag per 1 januari 2018	332		-	
Rentetoevoeging	-52		-13	
Onttrekking voor pensioenuitkeringen, afkopen en pensioenuitvoeringskosten	-445		-366	
Wijziging marktrente	-334		2.367	
Saldo uit hoofde van overdracht van rechten	-30		0	
Inkoop	0		87	
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	0		79	
Sterfte	25		23	
Correcties	14		67	
Overige mutaties	19		901	
Mutatie boekjaar		-153		3.210
TV ultimo boekjaar		23.594		23.747

Toelichting op het verloop van de TV voor risico pensioenfonds

De rente-onttrekking in het verslagjaar is gebaseerd op éénjaarsrente in de rentetermijnstructuur per 31 december 2016 en bedraagt -0,217%. Hierdoor is een bedrag van 52 aan de TV onttrokken.

Aan het einde van het verslagjaar is vanwege de wijziging van de rentetermijnstructuur een bedrag van 334 aan de TV onttrokken.

De overige mutaties hebben betrekking op de mutatie conversie na echtscheiding en omzetten partnerpensioenen in ouderdomspensioenen op de pensioendatum.

Ontwikkeling van de TV voor risico van de deelnemers

In 2017 zijn de TV voor risico van de deelnemers afgenomen met 2.570 van 15.597 tot 13.027. De volgende tabel geeft een specificatie van deze afname naar oorzaken.

Technische voorzieningen voor risico van de deelnemers (x €1.000)				
	2017		2016	
TV primo boekjaar		15.597		15.395
Bijdragen van werkgever in DC regeling	15		15	
Bijdragen uit premievrijstelling	27		23	
Waardemutaties participaties	940		1.197	
Afkoop	-57		0	
Overgenomen verplichtingen	0		0	
Overgedragen verplichtingen	-833		-939	
Vrijwillige individuele overdrachten naar LifeSight	-2.662		-94	
Mutatie boekjaar		-2.570		202
TV ultimo boekjaar		13.027		15.597

Toelichting op het verloop van de TV voor risico deelnemers

In 2017 is er door de werkgever 15 aan de TV toegevoegd in verband met de afwikkeling van lopende verplichtingen. Verder is er in verband met premievrijstelling wegens arbeidsongeschiktheid 27 aan de TV toegevoegd.

Daarnaast is de waarde van de beleggingen wegens behaalde rendementen gestegen met 940.

In verband met afkopen, uitgaande waardeoverdrachten en pensioneringen is per saldo een bedrag van 890 aan de TV onttrokken.

In 2017 heeft de laatste ronde van vrijwillige individuele waardeoverdrachten naar LifeSight plaatsgevonden. Door deze overdracht zijn de TV met 2.662 afgenomen.

Vooruitblik op 2018

Het bestuur heeft op 22 december 2017 het besluit genomen om het pensioenfonds te liquideren. De voormalige bestuursleden treden op als vereffenaars van het pensioenfonds.

In februari 2018 heeft het fonds een plan van aanpak en verzoek tot collectieve waardeoverdracht ingediend bij De Nederlandsche Bank (DNB). In dit plan staat beschreven dat het fonds de bij Centraal Beheer Achmea herverzekerde aanspraken alsmede de in Eigen Beheer gehouden aanspraken wil overdragen aan Centraal Beheer Achmea. Daarnaast wenst het bestuur de bij Robeco ondergebrachte pensioenkapitalen over te dragen aan LifeSight.

Zodra DNB heeft aangegeven geen bezwaar te hebben tegen deze collectieve waardeoverdrachten, zullen alle pensioenverplichtingen middels een tweetal collectieve waardeoverdrachten worden overdragen. De verwachting is dat deze overdrachten in de loop van 2018 zullen worden gerealiseerd.

Het bestuur verwacht dat in de tweede helft van 2018 de liquidatie van het pensioenfonds zal kunnen worden afgerond.

Namens het bestuur als vereffenaars van het pensioenfonds,
Rotterdam, 15 juni 2018

Dick van Doorn
Liske Sieben
Richtje Thien

4.1 VERSLAG VAN HET VERANTWOORDINGSORGAAN

Oordeel boekjaar 2017 Stichting Pensioenfonds Towers Watson in liquidatie

Algemeen

De samenstelling van het verantwoordingsorgaan gedurende 2017 is als volgt:

Pascal Wegman

Marcel Vroegindewei

Vacature

Gezien de beëindiging per 31 december 2014 van de uitvoeringsovereenkomst heeft het verantwoordingsorgaan in overleg met het bestuur besloten om vooralsnog geen kandidaat te zoeken voor de invulling van de vacature.

Wij worden tot volle tevredenheid ondersteund door het pensioenfonds om onze taak naar behoren te vervullen. Wij ontvangen de notulen van de bestuursvergaderingen en zijn twee maal per jaar aanwezig bij de bestuursvergadering, ook zijn wij in 2017 betrokken bij de liquidatie van het pensioenfonds. Verder zijn wij in 2017 aanwezig geweest bij het overleg tussen het bestuur en de visitatiecommissie, wat wij zeer op prijs stellen.

Adviezen

Het verantwoordingsorgaan heeft op 22 december 2017 een positief advies gegeven over het voorgenomen besluit tot ontbinding en liquidatie van Stichting Pensioenfonds Towers Watson (SPTW) en de collectieve waardeoverdracht van de pensioenaanspraken van SPTW naar Centraal Beheer en Stichting LifeSight. Ter onderbouwing van dit voorgenomen besluit hebben wij de benodigde stukken ontvangen. Verder hebben wij op 22 december 2017 overleg gehad met het bestuur. Tijdens dit overleg is een nadere toelichting gegeven door het bestuur en zijn onze vragen door het bestuur beantwoord.

Verantwoording en oordeel 2017

Per 1 april 2017 zijn de opgebouwde pensioenaanspraken en –rechten van de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden verhoogd met 1,59%. Per 1 januari 2018 zijn de opgebouwde pensioenaanspraken en –rechten van de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden verhoogd met 1,70%.

De uitvoeringskosten waren in 2017 hoger dan het voorgaande boekjaar. De door het pensioenfonds gemaakte uitvoeringskosten worden volledig door de werkgever betaald, zodat het resultaat op uitvoeringskosten gelijk is aan 0.

De afgelopen jaren was de visie van het bestuur dat door de geringe financiële omvang van het pensioenfonds en de daarbij relatief hoge uitvoeringskosten en governance-inspanningen, het voor alle betrokken partijen het beste is om de pensioenverplichtingen van het pensioenfonds over te dragen naar andere pensioenuitvoerder(s). Het bestuur heeft dan ook regelmatig overleg gehad met de werkgever over de toekomst van het pensioenfonds. Dit heeft geleid tot het besluit tot liquidatie van het pensioenfonds.

Het verantwoordingsorgaan is, voor het boekjaar 2017 van mening dat het bestuur bij haar besluitvorming de belangen van de bij het pensioenfonds betrokken deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden, andere aanspraakgerechtigden en de werkgever evenwichtig heeft behartigd. Voor zover wij hebben kunnen beoordelen heeft het bestuur geen afwijkende besluiten genomen ten opzichte van het vastgelegde beleid.

Verantwoordingsorgaan Stichting Pensioenfonds Towers Watson in liquidatie

P.J.B. Wegman

M.J.L. Vroegindewei

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft kennis genomen van het oordeel van het verantwoordingsorgaan. Het bestuur ondersteunt het oordeel van het verantwoordingsorgaan en bedankt het verantwoordingsorgaan voor haar werkzaamheden en de samenwerking in 2017.

4.2 VERSLAG VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Het pensioenfonds heeft voor het interne toezicht, na een bindend advies van het verantwoordingsorgaan, een visitatiecommissie geïnstalleerd. De visitatiecommissie bestaat uit 3 onafhankelijke deskundigen op het pensioengebied. De visitatiecommissie heeft de taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken binnen het pensioenfonds.

Voor de uitvoering van deze taak beoordeelt de visitatiecommissie:

- de procedures en processen op het gebied van beleid en bestuur;
- de 'checks-and-balances';
- hoe het bestuur het pensioenfonds aanstuurt;
- hoe het bestuur omgaat met de risico's op lange termijn.

Bevindingen en aanbevelingen van de visitatiecommissie

In de bestuursvergadering van 22 december 2017 heeft het bestuur het besluit genomen tot liquidatie van het fonds. Een belangrijke reden is hierbij voor het bestuur geweest dat het gesloten pensioenfonds te klein is om zelfstandig voort te bestaan. Het bestuur heeft echter altijd als standpunt gehad dat pas verdere stappen tot beëindiging van het pensioenfonds gezet konden worden als er een akkoord over de toeslagverlening tussen werkgever en OR was. Nu dit akkoord er is, heeft het bestuur dit akkoord overgenomen als basis voor de verdere afwikkeling van het liquidatiebesluit.

De VC heeft geconstateerd dat het bestuur gemotiveerd het besluit tot liquidatie heeft genomen. Dit is ook door het bestuur in bestuursstukken vastgelegd. De VC mist echter in formele bestuursstukken, zoals notulen, de overwegingen bij het liquidatiebesluit met betrekking tot een evenwichtige belangenbehartiging. De VC adviseert in bestuursstukken alsnog vast te leggen dat het bestuur bij het liquidatiebesluit rekening heeft gehouden met de evenwichtige belangenbehartiging met een beschrijving van de daarbij gehanteerde argumenten.

Het bestuur heeft alleen bij LifeSight naast Robeco, de huidige uitvoerder van de beschikbare premieregeling, een offerte aangevraagd voor het onderbrengen van de pensioenkapitalen. Dit omdat Robeco niet meer beschikbaar was als uitvoerder en het pensioenfonds. Gezien de grootte, is het pensioenfonds voor andere uitvoerders geen interessante partij. Bij de basisregeling heeft het bestuur ervoor gekozen de uitvoering bij de huidige uitvoerder Centraal Beheer Achmea te laten, vooral omdat vanwege het huidige renteniveau bij overdracht aan een andere verzekeraar niet op aantrekkelijke voorwaarden mogelijk is. De VC kan deze argumentatie volgen.

Op basis van het feit dat het een gesloten pensioenfonds is en vooruitlopend op het akkoord van DNB op het op 20 februari 2018 ingediende verzoek voor liquidatie van het pensioenfonds en collectieve waardeoverdracht van de pensioenverplichtingen naar LifeSight en Centraal Beheer Achmea, is het pensioenfonds pragmatisch en efficiënt bestuurd.

De meeste in het rapport over 2016 gedane aanbevelingen van de VC - voor zover nog relevant - zijn door het bestuur uitgevoerd.

De Visitatiecommissie

Dick de Best
Jan Lindeman
Aart van den Brink

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft kennis genomen van de bevindingen en aanbevelingen van de visitatiecommissie. Uit de bevindingen blijkt dat de visitatiecommissie zorgvuldig te werk is gegaan. Het bestuur bedankt de visitatiecommissie dan ook voor haar werkzaamheden. Het bestuur zal het advies van de VC opvolgen om de overwegingen bij het besluit tot liquidatie, waarom rekening is gehouden met de evenwichtige belangenbehartiging, alsnog in bestuursstukken vast te leggen.

5. JAARREKENING 2017

Balans

Staat van baten en lasten

Kasstroomoverzicht

Algemene toelichting

Toelichting balans

Toelichting staat van baten en lasten

Balans

De tussen haakjes geplaatste nummers verwijzen naar de toelichting.

(Bedragen x € 1.000)		31-12-2017	31-12-2016
ACTIVA			
Beleggingen voor risico pensioenfonds	(1)		
Deposito's bij financiële instellingen		2.809	3.150
		<u>2.809</u>	<u>3.150</u>
Beleggingen voor rekening en risico deelnemers	(2)		
Indirect vastgoed		224	695
Aandelen		7.523	7.278
Vastrentende waarden		4.666	5.795
Overige beleggingen		614	1.829
		<u>13.027</u>	<u>15.597</u>
Vordering verzekeraars	(3)	22.672	22.770
Vorderingen en overlopende activa	(4)		
Vorderingen uit verzekering		0	34
Vooruitbetaalde bedragen		3	4
Overige vorderingen		28	45
		<u>31</u>	<u>83</u>
Liquide middelen	(5)	3	3
		<u>38.542</u>	<u>41.603</u>
PASSIVA			
Reserves	(6)		
Algemene reserve		1.433	1.758
Reserve voor toekomstige toeslagen		0	354
		<u>1.433</u>	<u>2.112</u>
Technische voorzieningen			
Technische Voorzieningen voor risico van het pensioenfonds	(7)	23.594	23.747
Technische Voorzieningen voor risico deelnemers	(8)	13.027	15.597
		<u>36.621</u>	<u>39.344</u>
Kortlopende schulden			
Overige schulden	(9)	488	147
		<u>488</u>	<u>147</u>
		<u>38.542</u>	<u>41.603</u>

Staat van baten en lasten

De tussen haakjes geplaatste nummers verwijzen naar de toelichting.

(Bedragen x € 1.000 na resultaatbestemming)		2017	2016
Baten			
Beleggingsopbrengsten			
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	(10)	4	2
Beleggingsresultaten risico deelnemer	(11)	940	1.197
		944	1.199
Bijdragen van werkgevers en werknemers	(12)	278	259
Mutatie vordering op verzekeraars		-98	3.160
Saldo overdrachten van rechten risico pensioenfonds	(13)	0	0
		1.124	4.618
Lasten			
Saldo overdrachten van rechten risico deelnemers	(14)	-3.552	-1.002
Pensioenuitkeringen	(15)	-370	-336
Mutatie Technische voorzieningen voor risico pensioenfonds			
Pensioenopbouw		0	0
Indexering en overige toeslagen		-650	-65
Rentetoevoeging		52	13
Onttrekking voor pensioenuitkering en pensioenuitvoeringskosten		445	367
Wijziging marktrente		334	-2.366
Inkoop pensioenaanspraken uit TV risico deelnemers		0	-87
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		30	0
Wijziging overige actuariële uitgangspunten		0	-79
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen		-58	-993
Mutatie Technische Voorzieningen voor risico pensioenfonds		153	-3.210
Mutatie Technische Voorzieningen voor risico deelnemers	(16)	2.570	-202
Herverzekeringen	(17)	-340	260
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	(18)	-264	-245
		-1.803	-4.735
Saldo van baten en lasten		-679	-117
Bestemming saldo:			
Mutatie in de algemene reserve		-325	-54
Mutatie in de reserve voor toekomstige toeslagen		-354	-63
		-679	-117

Kasstroomoverzicht

(Bedragen x € 1.000)	2017	2016
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen bijdragen van werkgevers en werknemers	273	244
Ontvangen overgenomen pensioenverplichtingen	3.615	1.033
Saldo herverzekering	-318	-9
Betaalde pensioenuitkeringen	-32	-32
Betaalde pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-239	-259
Betaalde overgedragen pensioenverplichting	-3.585	-1.033
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	-286	-56
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	3.947	358
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	0	0
Overige ontvangsten	42	0
Aankopen en verstrekkingen beleggingen	-3.692	-285
Betaalde kosten van vermogensbeheer	0	0
Valutaresultaten	0	0
Overige uitgaven	-11	-15
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	286	58
Mutatie liquide middelen (netto kasstroom)	0	2
Saldo liquide middelen 1 januari	3	1
Saldo liquide middelen 31 december	3	3
Mutatie liquide middelen	0	2

Algemene toelichting

1. Doel

Vanaf 1 januari 2015 is het de missie van het pensioenfonds de pensioenen, herverzekerd door middel van een garantieregeling bij Centraal Beheer Achmea, alsmede de bij Robeco ondergebrachte pensioenkapitalen, te administreren en beheren.

De visie van het bestuur is dat door de geringe financiële omvang van het pensioenfonds en daarbij relatief hoge uitvoeringskosten en governance-inspanningen, het voor alle betrokken partijen het beste is om de pensioenverplichtingen van het pensioenfonds over te dragen naar andere pensioenuitvoerder(s).

In 2017 heeft het bestuur een onderzoek uitgevoerd aan welke nieuwe pensioenuitvoerders de bestaande pensioenverplichtingen, na het liquidatiebesluit van het bestuur op 22 december 2017 en akkoord van DNB, overgedragen kunnen worden.

Voor de bij Centraal Beheer Achmea herverzekerde pensioenen is besloten om deze pensioenen aan Centraal Beheer Achmea over te dragen.

Voor de bij Robeco belegde pensioenkapitalen is besloten om deze pensioenkapitalen over te dragen aan LifeSight.

2. Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals vastgelegd in Titel 9 Boek 2 BW opgesteld waarbij rekening is gehouden met de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ 610).

Het bestuur heeft op 15 juni 2018 de jaarrekening opgemaakt.

3. Grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling

3.1 Algemeen

Alle bedragen zijn vermeld in duizenden euro's tenzij anders vermeld.

De beleggingen en de technische voorzieningen voor risico van de deelnemers worden gewaardeerd op actuele waarde en de technische voorzieningen voor risico van het pensioenfonds op basis van marktwaarde.

De overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

3.2 Schattingen en veronderstellingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt het bestuur van het pensioenfonds zich verschillende oordelen en maakt schattingen die essentieel

kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

3.3 Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen het pensioenfonds toebehoren en de waarde van deze voordelen betrouwbaar kunnen worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben.

3.4 Beleggingen voor risico pensioenfonds

De beleggingen voor risico van het pensioenfonds bestaan uit deposito's bij financiële instellingen en rentedragende liquiditeiten bij verzekeraars en worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

3.5 Beleggingen voor rekening en risico deelnemers

De beleggingen worden, zoals voorgeschreven in de Pensioenwet, gewaardeerd op actuele waarde per balansdatum.

3.6 Vordering (her)verzekeraars

De vordering op (her)verzekeraars is gelijk aan de contante waarde van de herverzekerde pensioenaanspraken. Doordat een deel van de pensioenverplichtingen in 2013 niet kon worden herverzekerd is de contante waarde van de herverzekerde aanspraken niet langer gelijk aan de technische voorziening voor risico van het pensioenfonds.

3.7 Vorderingen en overlopende activa

De aan de (her)verzekeraar betaalde herverzekeringspremies worden over de periode waarop de herverzekering betrekking heeft verantwoord.

Vorderingen uit hoofde van winstdelingsregelingen in herverzekeringscontracten worden op het moment van toekenning door de (her)verzekeraar verantwoord.

3.8 Technische voorzieningen voor risico van het pensioenfonds

De TV voor risico van het pensioenfonds zijn berekend als de contante waarde van de toegekende pensioenaanspraken van de gewezen en pensioengerechtigde deelnemers. De voorziening is berekend op basis van actuariële grondslagen. Hierbij is uitgegaan van:

- de door DNB vastgestelde rentetermijnstructuur van 31 december 2017. In deze rentetermijnstructuur is voor de looptijden vanaf 20 jaar gebruik gemaakt van de zogenaamde UFR-methode.
- de AG2016 Prognosetafel, met startperiode 2018 per 31 december 2017;
- ervaringssterfte: Er wordt rekening gehouden met het verschil in overlevingskansen tussen de werkende en de totale bevolking door toepassing van de Towers Watson 2010 ervaringssterfte. In verband met de aard en de omvang van de verzekerde populatie is de ervaringssterfte gecorrigeerd met een factor van 90%. Verder is de ervaringssterfte voor de medeverzekerde gelijk gesteld aan de ervaringssterfte van de hoofdverzekerden;
- het leeftijdsverschil tussen mannen en vrouwen bedraagt drie jaar;
- opslag voor toekomstige uitvoeringskosten van 2%.

3.9 Technische voorzieningen voor rekening en risico deelnemers

De waardering van de TV voor rekening en risico van deelnemers wordt bepaald door de waardering van de tegenover deze voorzieningen aangehouden beleggingen.

3.10 Toelichting kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

De liquide middelen staan, voor zover niet anders vermeld, ter vrije beschikking van het pensioenfonds.

3.11 Continuïteit

Het pensioenfonds in liquidatie heeft voldoende middelen om aan haar verplichtingen te voldoen. De (liquidatie)kosten worden volledig gedragen door de werkgever. Aan de kostenvergoeding door de werkgever ligt een overeenkomst ten grondslag. Op grond van de geldende regels voor jaarverslaglegging is derhalve geen sprake van discontinuïteit. Het pensioenfonds hanteert om deze reden niet de grondslagen op liquidatiebasis.

Toelichting op de Balans

Beleggingen voor risico pensioenfonds
Beleggingen voor rekening en risico deelnemers
Vordering (her)verzekeraars
Vorderingen en overlopende activa
Liquide middelen
Reserves Technische voorzieningen voor risico
pensioenfonds Technische voorzieningen voor rekening
en risico deelnemers
Schulden (her)verzekeraars
Rekening Courant werkgever
Overige schulden

Toelichting balans

Specificatie per post (bedragen x € 1.000)

1. Beleggingen voor risico pensioenfonds

	Deposito's bij financiële instellingen	Totaal
Stand per 1 januari 2016	3.263	3.263
Aankopen	240	240
Verkopen/aflossingen	-358	-358
Waardeverschillen (intrest)	5	5
Stand per 31 december 2016	3.150	3.150
Aankopen	3.606	3.606
Verkopen/aflossingen	-3.947	-3.947
Waardeverschillen (intrest)	0	0
Stand per 31 december 2017	2.809	2.809

2. Beleggingen voor rekening en risico deelnemers

De beleggingen voor rekening en risico deelnemers in indirect vastgoed, aandelen en vastrentende waarden betreffen beleggingen in beursgenoteerde beleggingsfondsen en worden gewaardeerd tegen actuele (markt-)waarde. De bankrekeningen betreffen liquide middelen die zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

	Indirect Vastgoed	Aandelen	Vastrentende waarden	Overig	Totaal
Stand per 1 januari 2016	719	6.937	5.818	1.921	15.395
Aankopen	1	15	112	76	204
Verkopen/aflossingen	-62	-267	-646	-224	-1.199
Waardeverschillen	37	593	511	56	1.197
Stand per 31 december 2016	695	7.278	5.795	1.829	15.597
Aankopen					42
Verkopen/aflossingen					-3.552
Waardeverschillen					940
Stand per 31 december 2017	224	7.523	4.666	614	13.027

In mei 2017 is de standaard lifecycle van het pensioenfonds gewijzigd. Hierdoor is een groot deel van de beleggingen overgegaan naar de Robeco Pension Matching Portfolio en Robeco Pension Return Portfolio. De samenstelling van deze beleggingsfondsen bevat zowel indirect vastgoed als aandelen als vastrentende waarden. Hierdoor is het opstellen van een verloop over deze categorieën niet meer mogelijk.

3. *Vordering (her)verzekeraars*

Het verloop van deze post is als volgt:

	2017	2016
Stand per 1 januari	22.770	19.610
Mutatie	-98	3.160
Stand per 31 december	<u>22.672</u>	<u>22.770</u>

De vordering op de (her)verzekeraar betreft een bij Centraal Beheer Achmea afgesloten garantiecontract zonder beleggingsdepot. De contante waarde van de uitkeringen uit hoofde van premievrijstelling in de beschikbare premie- en plusregeling alsmede WIA-excedent zijn herverzekerd bij Elips Life.

4. *Vorderingen en overlopende activa*

De vorderingen en overlopende activa zijn als volgt te specificeren:

	31-12-2017	31-12-2016
Verzekeringsmaatschappij	0	34
Te verrekenen kosten	3	4
Intrest	4	0
Dividendbelasting	15	34
Overige vorderingen	9	11
	<u>31</u>	<u>83</u>

De verwachte looptijd van de vorderingen en overlopende activa is korter dan een jaar. Op bovenstaande vorderingen is géén voorziening voor oninbaarheid getroffen.

5. *Liquide middelen*

De liquide middelen zijn direct opeisbaar en bestaan uit:

	31-12-2017	31-12-2016
Banksaldo ABN AMRO	<u>3</u>	<u>3</u>

6. Reserves

	Algemene reserve	Reserve voor toekomstige toeslagen	Totaal
Stand per 1 januari 2016	1.812	417	2.229
Bestemming saldo van baten en lasten 2016	-53	-63	-117
Stand per 31 december 2016	<u>1.759</u>	<u>354</u>	<u>2.112</u>
Stand per 1 januari 2017	1.759	354	2.112
Bestemming saldo van baten en lasten 2017	-325	-354	-679
Stand per 31 december 2017	<u>1.433</u>	<u>0</u>	<u>1.433</u>

De reserve voor toekomstige toeslagen is een onderdeel van het eigen vermogen en wordt gevoed door de overrente aandelen van de (her)verzekeraar en behaalde intresten over deze reserve, waarbij de reserve wordt gemaximeerd op 1.200. Aan deze reserve worden jaarlijks de kosten wegens toegekende toeslagen onttrokken. Eind 2017 was er geen sprake van een aandeel op positieve overrente.

De afname van de reserve voor toekomstige toeslagen in 2017 wordt gevormd door een onttrekking van 355 met betrekking tot de per 1 april 2017 en 1 januari 2018 ingekochte toeslagen. De behaalde intrest op de reserve toekomstige toeslagen was 1 in 2017.

Herstelplan

Er is geen sprake van een dekkings- of reservetekort in het pensioenfonds. Het is daarom niet nodig geweest om in het boekjaar een herstelplan op te stellen. In het verleden heeft het pensioenfonds eveneens geen herstelplan opgesteld.

7. Technische voorzieningen voor risico pensioenfondsen

Het mutatieoverzicht voor de TV voor risico fonds is als volgt:

	2017	2016
Technische voorzieningen per 1 januari	23.747	20.537
Pensioenopbouw	0	0
Toeslagen	650	65
Rentetoevoeging	-52	-13
Onttrekking voor pensioenuitkeringen, afkopen en uitvoeringskosten	-445	-366
Wijziging marktrente	-334	2.367
Inkoop pensioenaanspraken uit TV risico deelnemers	0	87
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	0	0
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	0	79
Overige mutaties	28	991
Technische voorzieningen per 31 december	<u>23.594</u>	<u>23.747</u>
Hiervan is verzekerd bij:		
Centraal Beheer Achmea	20.660	20.613
Elips Life	2.012	1.962
Alhermij ²	-	195
	<u>22.672</u>	<u>22.770</u>

De TV zijn als volgt opgebouwd:

	31-12-2017	31-12-2016
Actieve deelnemers	0	0
Gewezen deelnemers	16.838	16.853
Pensioengerechtigden	6.756	6.894
	<u>23.594</u>	<u>23.747</u>

De uit hoofde van de voor de voormalige medewerkers van Towers Perrin tot 1 januari 2011 geldende Basisregeling opgebouwde en toegekende pensioenen, zijn grotendeels verzekerd bij Centraal Beheer Achmea. Het arbeidsongeschiktheidsrisico en overlijdensrisico zijn verzekerd bij Elips Life N.V.

Met Centraal Beheer Achmea is contractueel vastgelegd dat het uitkeren van de pensioenendie onder de vigerende overeenkomst zijn verworven door de (her)verzekeraar wordt gegarandeerd zonder verdere bijbetaling van premies. Dit betreft over het algemeen levenslange uitkeringen.

De bij Elips Life N.V. ondergebrachte aanspraken zijn op risicobasis verzekerd. Na ingang worden de uitkeringen door Elips Life rechtstreeks aan de deelnemer of nabestaande uitgekeerd.

De modified duration van de pensioenverplichtingen bedraagt 21,8 (2016: 24,2).

² Alhermij heeft haar verplichtingen in 2017 overgedragen aan Elips Life.

De verzekeringsovereenkomst voor de overlijdens-, en arbeidsongeschiktheidsrisico's met Elips Life is, in verband met de opzegging van de uitvoeringsovereenkomst door de werkgever, per 31 december 2014 beëindigd.

Beschrijving pensioenregeling

Towers Watson 2011 pensioenregeling (geldig tot 1 januari 2015)

De TW2011 pensioenregeling is een beschikbare premiereregeling tot een jaarsalaris €115.485 (per 1 januari 2014) met een pensioenleeftijd die gelijk is aan de ingangleeftijd van de AOW. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet is de regeling te kwalificeren als een premie overeenkomst.

De jaarlijks beschikbare premie is een percentage van de pensioengrondslag. Dit percentage is vastgelegd in een leeftijdsafhankelijke tabel in het pensioenreglement. De pensioengrondslag is gedefinieerd als 12 maal het vaste maandsalaris per 1 januari onder aftrek van een franchise van € 13.449 (per 1 januari 2014). Deze franchise wordt jaarlijks vastgesteld op de fiscaal toegestane minimale franchise, zijnde 10/7 van de per 1 januari geldende uitkeringen voor gehuwde personen zonder toeslag, vermeerderd met vakantietoeslag.

Toeslagen

Op de bij Centraal Beheer Achmea verzekerde pensioenrechten van pensioengerechtigden en pensioenaanspraken van gewezen deelnemers, die voorheen in dienst waren van Towers Perrin, kan jaarlijks een toeslag verleend worden van maximaal de stijging van de prijsindex. Het bestuur beslist evenwel jaarlijks in hoeverre pensioenrechten en pensioenaanspraken worden aangepast.

Ter financiering van deze voorwaardelijke toeslagverlening is een bestemmingsreserve gevormd. Per 1 april 2017 zijn de opgebouwde pensioenrechten en -aanspraken van de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden verhoogd met 1,59%. De toeslagverlening wordt bepaald op basis van het door het CBS gepubliceerde CPI alle huishoudens afgeleid, referentieperiode januari – januari. De toeslag per 1 april 2017 is gebaseerd op de referentieperiode januari 2016 – januari 2017.

In verband met de liquidatie van het fonds worden alle door het fonds bij Centraal Beheer Achmea verzekerde aanspraken overgedragen aan Centraal Beheer Achmea, waarbij een onvoorwaardelijke jaarlijkse toeslag zal worden ingekocht van tenminste 0,25%. De definitieve hoogte van het toeslagpercentage zal pas vastgesteld worden op het moment van overdracht aan Centraal Beheer Achmea, op basis van de dan geldende markttrente. Deze onvoorwaardelijke toeslag zal voor het eerst per 1 januari 2019 worden toegekend. Omdat het bestuur de periode tussen de voorwaardelijke toeslag van 1 april 2017 en onvoorwaardelijke toeslag per 1 januari 2019 te lang vindt, heeft het bestuur in de vergadering van 22 december 2017 besloten per 1 januari 2018 een extra toeslag toe te kennen van 1,70%. Deze toeslag is gebaseerd op de referentieperiode januari 2017 – november 2017. Dit was het meest recente indexcijfer op het moment van toekenning van deze extra toeslag.

In de TW2011 pensioenregeling geldt dat op de pensioendatum een pensioen wordt ingekocht op basis van het beschikbare pensioenkapitaal. Deze inkoop vindt buiten het pensioenfonds plaats, waardoor er geen sprake is van eventuele toeslagen op ingegane pensioenen verkregen

uit pensioenkapitaal opgebouwd op grond van TW2011 pensioenregeling.

8. Technische Voorzieningen voor rekening en risico deelnemers

	2017	2016
Stand per 1 januari	15.597	15.395
Premiestortingen	42	38
Inkomende waardeoverdrachten	0	0
Uitgaande waardeoverdrachten	-3.552	-1.033
Waardemutaties beleggingen	940	1.197
Inkoop pensioen voor risico pensioenfonds	0	0
Stand 31 december	<u>13.027</u>	<u>15.597</u>

9. Overige schulden

	31-12-2017	31-12-2016
Crediteuren	1	1
Schulden verzekeringsmaatschappijen	310	0
Te betalen afrekeningen werkgever	11	1
Te betalen administratie- en controlekosten	69	48
Te betalen waardeoverdracht	97	97
Vooruit ontvangen bedragen	0	0
	<u>488</u>	<u>147</u>

Risicobeheer

Het uitvoeren van transacties in financiële instrumenten zou er toe kunnen leiden dat Stichting Pensioenfonds Towers Watson risico's verkrijgt of overdraagt aan een andere partij. Hierbij moet vooral gedacht worden aan risico's die samenhangen met veranderingen in beurskoersen, rentetarieven, wisselkoersen, debiteurenkwaliteit en liquiditeit.

Het vermogen ten aanzien van de voorziening pensioenverplichtingen van de basisregeling van de voormalig Towers Perrin deelnemers wordt beheerd door de verzekeraar Centraal Beheer Achmea. Het pensioenfonds hoeft hiervoor geen premie meer te betalen. De pensioenkapitalen uit de tot 1 januari 2011 geldende beschikbare premieregelingen van zowel de voormalig Towers Perrin als Watson Wyatt deelnemers worden beheerd door Robeco.

Ten aanzien van de beschikbare premieregelingen hebben de deelnemers individuele beleggingskeuzen. De risico's verbonden aan deze regeling worden gedragen door de deelnemers.

Het risicokapitaal bij overlijden alsmede de arbeidsongeschiktheidsrisico's zijn tot 1 januari 2015 volledig verzekerd bij Elips Life. Op basis van vorenstaande loopt het pensioenfonds zelf niet de bovengenoemde risico's.

Toelichting Staat van Baten en Lasten

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds
Beleggingsresultaten risico deelnemer
Bijdragen van werkgevers en werknemers
Saldo overdrachten van rechten risico pensioenfonds
Saldo overdrachten van rechten risico deelnemers
Pensioenuitkeringen
Mutatie Technische Voorzieningen voor rekening en risico deelnemers
Herverzekeringen
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten
Overige baten en lasten

Toelichting staat van baten en lasten

Specificatie per post (bedragen x € 1.000)

10. Beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen

Type belegging	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Totaal
2017			
Intrest deposito's	4	-	4
Intrest liquide middelen	-	-	-
Totaal	4	-	4
2016			
Intrest deposito's	2	-	2
Intrest liquide middelen	-	-	-
Totaal	2	-	2

11. Beleggingsresultaten voor risico deelnemer

Type belegging	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Totaal
2017			
Totaal	112	828	940
2016			
Vastgoedbeleggingen	0	37	37
Aandelen	122	472	594
Vastrentende waarden	-5	515	510
Overige beleggingen	23	33	56
Totaal	140	1.057	1.197

In mei 2017 is de standaard lifecycle van het pensioenfonds gewijzigd. Hierdoor is een groot deel van de beleggingen overgegaan naar de Robeco Pension Matching Portfolio en Robeco Pension Return Portfolio. De samenstelling van deze beleggingsfondsen bevat zowel indirect vastgoed als aandelen als vastrentende waarden. Hierdoor is het opstellen van een verloop over deze categorieën niet meer mogelijk.

12. *Bijdragen van werkgevers en werknemers*

	2017	2016
Beschikbare Premiereregeling		
Bijdrage werkgever in de beschikbare premiereregeling	14	14
Bijdrage werknemers in de beschikbare premiereregeling	0	0
WIA-excedent	0	0
Premie nabestaandenpensioen	0	0
Premievrijstellingsrisico	0	0
Uitvoeringskosten	264	245
	<u>278</u>	<u>259</u>
Totale premiebijdragen		
Bijdrage werkgever	278	259
Bijdrage werknemers	0	0
Overige bijdragen	0	0
	<u>278</u>	<u>259</u>

De kostendekkende en de feitelijke premie voor de pensioenregeling zijn als volgt:

	2017	2016
Kostendekkende premie		259
Feitelijke premie		259

13. *Saldo overdrachten van rechten risico pensioenfond*s

	2017	2016
Overgenomen pensioenverplichtingen	0	0
Overgedragen pensioenverplichtingen	0	0
	<u>0</u>	<u>0</u>

14. *Saldo overdrachten van rechten risico deelnemers*

	2017	2016
Overgenomen pensioenverplichtingen	0	0
Overgedragen pensioenverplichtingen	-107	-14
Vrijwillige collectieve overdracht naar LifeSight PPI	-2.662	-94
Overdracht in verband met aanwending kapitaal bij overlijden, afkoop of pensionering	-783	-894
	<u>-3.552</u>	<u>-1.002</u>

15. Pensioenuitkeringen

	2017	2016
Ouderdompensioen	-160	-156
Nabestaandenpensioen	-78	-77
Wezenpensioen	-21	-21
Arbeidsongeschiktheidspensioen	-84	-82
Afkopen	-27	0
Totaal Pensioenuitkeringen	<u>-370</u>	<u>-336</u>

16. Mutatie Technische Voorzieningen voor rekening en risico deelnemers

	2017	2016
Beginstand	15.597	15.395
Af: Eindstand	13.027	15.597
Mutatie	<u>-2.570</u>	<u>-202</u>

17. Herverzekeringen

	2017	2016
Premies Herverzekering		
Indexatie koopsom Centraal Beheer Achmea	-704	-63
Herverzekeringspremies Elips Life	0	-4
Totaal Premies Herverzekering	<u>-704</u>	<u>-67</u>
Uitkeringen Herverzekering		
Ouderdompensioen	128	124
Ontvangen premievrijstelling (Elips Life)	26	23
Arbeidsongeschiktheidspensioen (Elips Life)	84	82
Nabestaandenpensioen	78	77
Wezenpensioen	22	21
Afkopen	26	0
Totaal Uitkeringen Herverzekering	<u>364</u>	<u>327</u>
Totaal Herverzekeringen	<u>-340</u>	<u>260</u>

18. Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

	2017	2016
Administratiekosten berekend door derden	-27	-23
Adviseurs- en controlekosten	-208	-192
Overige kosten	-29	-30
	<u>-264</u>	<u>-245</u>

Alle pensioenuitvoerings- en administratiekosten worden door de werkgever vergoed.

Het pensioenfonds heeft geen werknemers in dienst en er wordt geen bezoldiging aan de bestuursleden betaald.

Bestemming van saldo baten en lasten

Het bestuur heeft besloten om het saldo van baten en lasten over het boekjaar 2017 ad 679 negatief, verminderd met de onttrekking aan de reserve voor toekomstige toeslagen ad 354, in totaal 325 negatief, op de algemene reserve in mindering te brengen.

Ondertekening

Rotterdam, 15 juni 2018

Het bestuur:

Dick van Doorn

Liske Sieben

Richtje Thien

6. OVERIGE GEGEVENS

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Towers Watson te Amsterdam is aan H & Gemini Beheer BV de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2017.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht:

- heb ik onder meer onderzocht of de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld; en
- heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten. Ik heb mij een oordeel gevormd over de waarschijnlijkheid waarmee het pensioenfonds de tot balansdatum aangegane verplichtingen kan nakomen, mede in aanmerking nemend het financieel beleid van het pensioenfonds.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Mijn oordeel is gebaseerd op het Financieel Toetsingskader zoals dat op balansdatum van toepassing was.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Gemeten naar de wettelijke maatstaf is ten aanzien van de verplichtingen, aangegaan tot balansdatum, sprake van een toereikende solvabiliteit.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Towers Watson is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toelagen beperkt zijn.

Het oordeel is gebaseerd op het nieuwe Financiële Toetsingskader zoals dat vanaf 1 januari 2015 van kracht is.

Amsterdam, 15 juni 2018

drs. H.J.W. van Gemert AAG
Verbonden aan H & Gemini Beheer BV

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Towers Watson

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Stichting Pensioenfonds Towers Watson te Amsterdam gecontroleerd.

WIJ CONTROLEERDEN	ONS OORDEEL
De jaarrekening bestaande uit: 1. de balans per 31 december 2017; 2. de staat van baten over 2017; en 3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.	Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Towers Watson op 31 december 2017 en van het saldo van baten en lasten over 2017 in overeenstemming met titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Towers Watson zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 183.000. De materialiteit is gebaseerd op 0,5% van het pensioenvermogen, zijnde het totaal van de technische voorzieningen. Het pensioenvermogen en de dekkingsgraad van de stichting en de mogelijkheid om aan de verplichtingen naar haar deelnemers te voldoen, zijn belangrijke indicatoren voor de gebruikers van de jaarrekening. Derhalve hebben wij de materialiteit bepaald op basis van het pensioenvermogen.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 9.150 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen

die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

TITEL KERNPUNT

ONZE CONTROLEAANPAK

Schattingen in de waardering van de technische voorzieningen.

De technische voorzieningen zijn een significante post op de balans van de stichting. De waardering van de technische voorziening komt tot stand op basis van een berekening van aanspraakgegevens van deelnemers en belangrijke schattingen.

De technische voorzieningen worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen, zoals de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur en de door het Actuariële Genootschap (AG) gepubliceerde levensverwachtingen (tafels). Deze tafels worden gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de stichting. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de inschatting van de hoogte van de kostenopslag aandacht gehad in onze controle.

De waarderingsgrondslagen voor de technische voorzieningen zijn beschreven in het hoofdstuk “Grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling”.

Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruik gemaakt van de werkzaamheden van de certificerende actuaire van de stichting. De certificerende actuaire onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerende actuaire heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerende actuaire onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2017.

Wij hebben de waarderingsgrondslagen beoordeeld en de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2017 gecontroleerd. Hierbij hebben wij de redelijkheid van de aannames van het bestuur met betrekking tot de actuariële grondslagen beoordeeld en besproken met de certificerende actuaire.

TITEL KERNPUNT

ONZE CONTROLEAANPAK

Uitbesteding van vermogensbeheer aan een externe vermogensbeheerder

De stichting heeft het vermogensbeheer uitbesteed aan een derde partij. Het bestuur blijft conform wetgeving eindverantwoordelijk voor de gehele dienstverleningsketen.

De jaarrekening van de stichting is mede gebaseerd op de informatie ontvangen van deze derde partij.

De stichting heeft in de beleggingsparagraaf op pagina 17 van de jaarrekening toelichting dat zij haar vermogensbeheer heeft uitbesteed.

Voor zover relevant voor onze controle van de jaarrekening, hebben wij de juiste werking van de interne beheersmaatregelen bij de vermogensbeheerder en custodian beoordeeld op basis van de ontvangen ISAE-3402 of soortgelijke rapportage.

Ten slotte hebben wij gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd, zoals cijferanalyses en deelwaarnemingen gericht op de uitkomsten van de relevante financiële informatiestromen.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens op pagina 53;

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens op pagina 48 in overeenstemming met titel 9 Boek 2 BW.

C. Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Benoeming

Wij zijn door het bestuur benoemd als accountant van Stichting Pensioenfonds Towers Watson vanaf de controle van het boekjaar 2008 en zijn sinds die datum tot op heden de externe accountant.

D. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;

- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Utrecht, 15 juni 2018
BDO Audit & Assurance B.V.
namens deze,

w.g.

W.J.P. Hoeve RA